

21.8x32.64	1/7	עמוד 32	מספחה-השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582740-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונון - 80790					

הקוץ שבקץ :

מה גרם לדבי יהודה לייב צירלסון זצ"ל לפרוש מהתנועה הציונית ברעש גדול ולחבור להנהגתה של אגודת ישראל? בחזרה להיסטוריה המרתקת. נעם פלאי

צירים חורקים בקונגרס

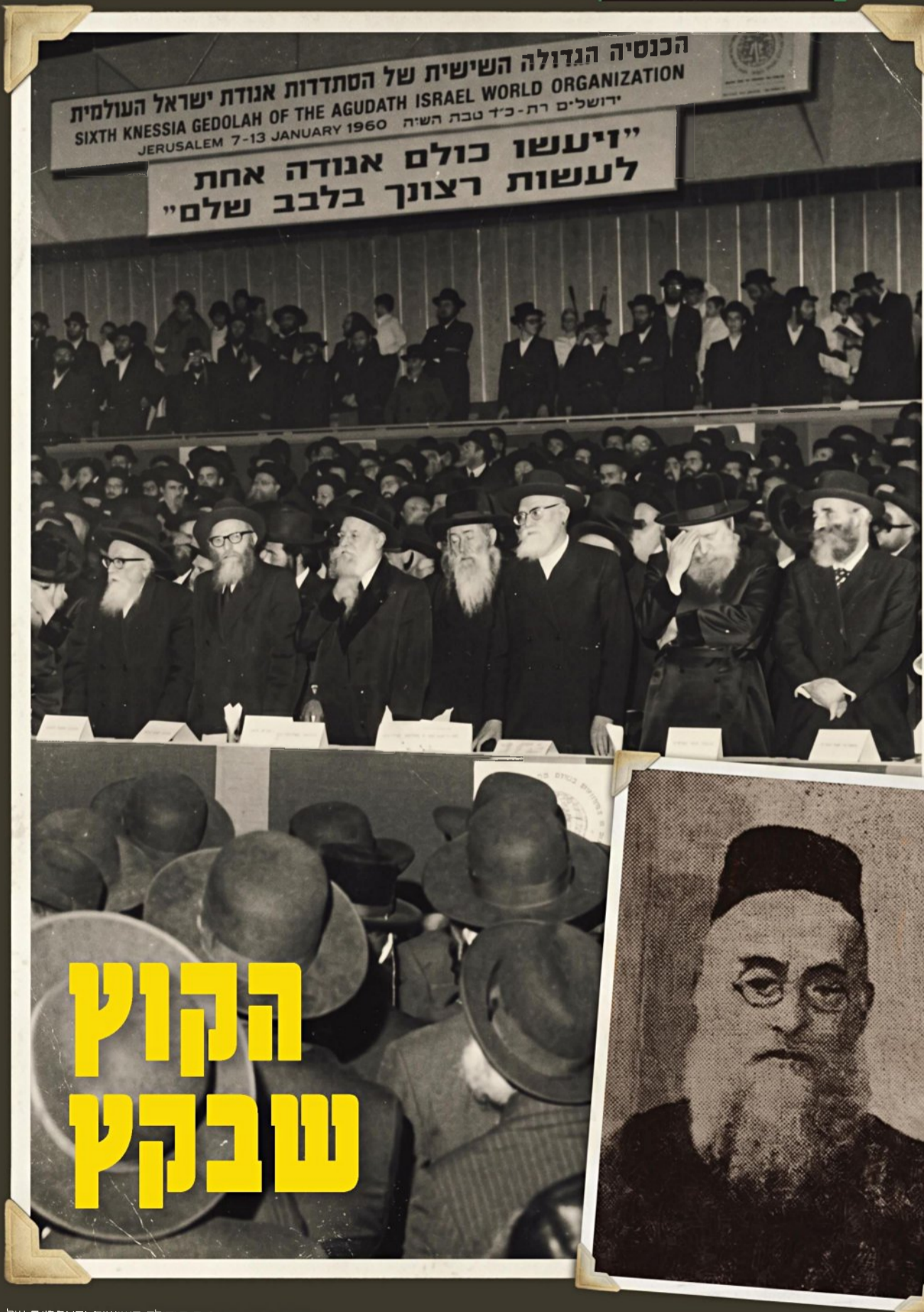
32

הקונגרס והפרישה

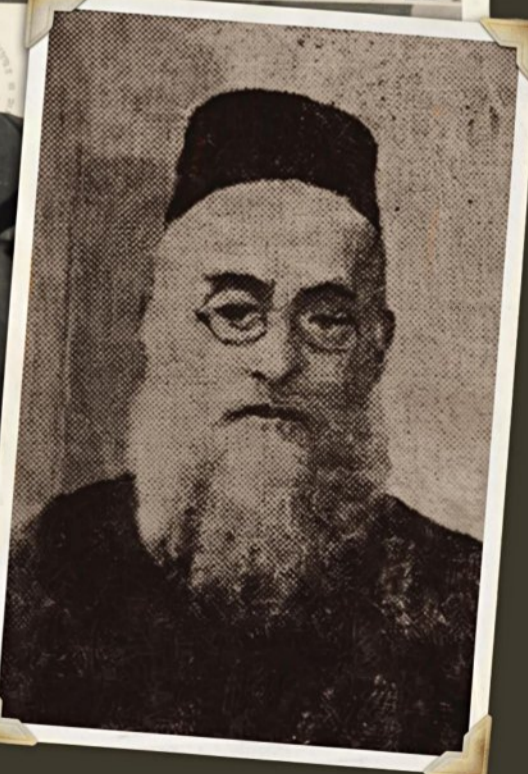
הרגע שבו קם הגאון רבי יהודה לייב צירלסון ועזב את תנועת הציונות בקול רעש גדול. סיפור ומסה

נעם פלאי

הקוץ שבהקץ

אגודה אחת. הכנסייה הגדולה השישית והאחרונה של אגודת ישראל. למטה: הגאון רבי יהודה לייב צירלסון

17.17x23.41	2/7	33	עמוד	מספרה - השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582739-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

הקוץ שבקץ :

תקופה קצרה לפני
 שראשי התנועה
 הציונית התכנסו
 לקונגרס השני
 שלהם, התקיימה
 ועידה מקומית
שבה התייצב רבה
של קישינב ותבע
 מהנוכחים לקבל
 החלטה שתעניק
 אוטונומיה לשומרי
 התורה | **הדרישה**
נדחתה והרב עזב
את התנועה בקול
רעש גדול ובקריאה
 להקים תנועה
 חרדית פוליטית
 חדשה | סיפורו
 ורעיונותיו של
הגאון רבי יהודה
לייב צירלסון
זצ"ל, חבר מועצת
גדולי התורה של
'אגודת ישראל'
נועם פלאי

בני ברק, ר"ח מרחשוון תשי"ג.

וואזנר זצ"ל, "אבל ביישוב החדש מצאתי מדבר רציני לשתול בו נטיעות של תורה. לכן באתי לבני ברק". ובריאליזם ליטאי הוסיף: "ואם לא אצליח לשתול? אזי אלך לגיהנום עם יושביה כאחד."
 "יצאתי הבוקר לבני ברק לפגישה עם 'חזון איש', כתב בן גוריון ביומנו, באותו היום. "העיתונים שיוו לביקור ערך סנסציוני ומצאתי בדרך וסביב ביתו קהל. קהל חסידי חיכו בחוץ ובחדרים הקרובים. איתי נכנס רק יצחק נבון. העמדתי לפני השאלה אשר עד כה לא קיבלתי עליה תשובה מספיקה מחברי האדוקים. אנו מפולגים, לפי כמה סימנים, לעניין שלפנינו אנו מפולגים לפי יחסינו למסורת הדתית. יש יהודים כמוך וכמוני, איך נחיה יחד? איך נהווה יחידה?"
 לשכת ראש הממשלה טרחה להודיע שלפגישה המדוברת אין שום קשר לנושאים אקטואליים העומדים על הפרק: "ראש הממשלה, ד. בן-גוריון, ביקר אתמול בביקור פרטי אצל הרב א. נ. קרליץ ('החזון איש') בבני-ברק. מטרת הביקור היתה החלפת דעות כללית על הבעיה: כיצד יכולים אדוקים ובלתי אדוקים לחיות בתיאום ושיתוף פעולה במדינת ישראל. לא נדונה כלל שאלת גיוס בנות ואין לביקור כל קשר לעניינים מדיניים אקטואליים."
 "היו שלעגו ל'סימפוזיונים' האלו, שערך ראש הממשלה", כתבו ב'מעריב' ארבעה ימים לאחר מכן. "ודאי שאפשר היה לברך על כל ניסיון לבידור מעמיק בבעיות הרוח של המדינה... אלמלא נעשה הדבר בעצם ימי המשבר הקואליציוני".
 שבעים ושש שנים מאוחר יותר, אף אחד לא באמת זוכר את המשבר הקואליציוני של אותה התקופה יותר מאת השלג דאשתקד, אבל השיחה בין ראש הממשלה לגדול הדור - שיחה שהחזון איש מלכתחילה לא היה נראה נלהב לנהל - נותרה סמל למערכת היחסים המורכבת של מדינת ישראל עם הציבור החרדי. מערכת יחסים המשלבת סקרנות ורתיעה, שותפות וריחוק. מערכת יחסים שקרובה היום יותר מתמיד לפיצוץ.
 בן-גוריון לא היה מוטרד מהכוח האלקטורלי של הציבור החרדי. הוא לא ביקש לפתור באמצעות השיחה עם

קהל אנשים התגודד בשכונת זכרון מאיר ליד עמוד בית קטן. בני ברק לא הייתה רגילה להתרחשויות גדולות. המושבה הקטנה התאפיינה בבתיים חד קומתיים, רחובות עפר שבהם נסעו עגלות הרתומות לסוסים ורק מעט כלי רכב ממונעים. פרדסים הקיפו את השכונות. שלושים שנה קודם לכן הפרדסים הללו היו ליבה של המושבה; כעת היא הייתה בדרך להיות החממה שתגדל את הדור הבא של גדולי התורה. במידה רבה, זאת הייתה מהפכה של איש אחד. את האיש הזה הגיע ראש הממשלה בן-גוריון לפגוש. בבלורית השיער הלבנה שהזדקרה לצדדים, סנטר בולט ומבט נחוש הוא נראה קצת כמו אנדרטה מהלכת וגם זכה להילה כזו במידה דומה. 'הזקן' לא היה רק ראש הממשלה של מדינת ישראל; הוא ראה בעצמו את הארכיטקט של בנייתה המחודשת של אומה שצמחה מתוך האפר ושעדיין נלחמה על קיומה במרחב עוין. מהסיבה הזאת הוא הרשה לעצמו להניח למשבר הקואליציוני שפקד את ממשלתו ולצאת לשיחה שאיננה על פוליטיקה. הרחוב שאליו הגיע 'הזקן' היה נראה כמו שאר רחובותיה הפשוטים של העיר הקטנה. רק עמוד תאורה בודד שהוצב במרכז הרחוב על ידי פרנסי בני ברק היה עשוי לרמז על חשיבותו של הדייר ששכן בבית הסמוך לו: יהודי נמוך קומה, שקט וצנוע, ספר מהלך שעוד בימי חיותו כונה על שם חיבורו התורני 'החזון איש' - יצירת מופת שנוצרה מתוך עמל ושקידה של שנים, באונימימות כמעט מוחלטת. גם הוא, כמו תושביה הראשונים של בני ברק, עסק בנטיעות, אבל אלו היו נטיעות מסוג שונה. "ירושלים מלאה בצדיקים ובגדולי תורה", אמר פעם למן הגר"ש

21.17x27.39	3/7	עמוד 34	משפחה - השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582741-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הקוץ שבקץ :

החזון איש את המשבר הקואליציוני. הוא ביקש להבין את סודו של הציבור הקטן והעקשן הזה שסירב להיטמע בתוך המהפכה הגדולה שחולל - אבל גם נלחם בה באותה חריפות של גדולי מתנגדיה. 'אגודת ישראל' ורביה היו בעיניו חידה שהוא ביקש לפתור. עיתוני הזמן לא הבינו את הנחיצות שהייתה לבן גוריון לשוחח עם מנהיג של ציבור קטן שבלאו הכי מפלגתו הצטנפה בספסלי האופוזיציה ולא היה נראה כבעל השפעה מיוחדת. אבל לא תמיד זה היה כך.

שנים ספורות קודם לכן, רגע לפני שעלה המשחית על אדמת אירופה, היה הציבור החרדי כוח פוליטי משמעותי ביהדות אירופה. חברי פרלמנט חרדים שימשו קולות חשובים במאבק באנטישמיות בסיים (הפרלמנט) הפולני. בפולין אלו היו מנהיגי 'אגודת ישראל' ובראשם הגאון רבי יצחק מאיר לוי, יו"ר התנועה; בלטיה בלט העסקן רבי מדרכי דובין, חסיד חב"ד שהיה מקורב לקלרים אולמניס, שעמד בראשות המדינה עד לכיבוש הסובייטי; וברומניה בלט הגאון רבי יהודה לייב צירלסון, רבה של קישינב וחבל בסרביה ומחבר שו"ת 'עצי הלבנון'. הרב צירלסון גילה בראשית דרכו אהדה לציונות ואף השתתף בוועידת ההכנה לקונגרס הציוני השני, אך לפתע הוא שינה את תפיסתו. הוא עמד בראש הפורשים מהתנועה הציונית שחלק מהם חברו לימים לתנועת 'אגודת ישראל', ובהמשך אף היה חבר במועצת גדולי התורה שלה. לענייננו, הרב צירלסון היה מהראשונים שניסחו את המורכבות והבעייתיות של הרעיון הציוני מתוך מבט ריאליסטי ודתי גם יחד. הוא התריע מפני הסכנה שבניסיון לכרוך בין רעיון התחייה הלאומית שעמד בבסיס הציונות לבין רעיון הגאולה. כאשר דרישתו להעניק אוטונומיה לדת נדחתה, הוא הבין שאין לו ולשכמותו מה לחפש בתנועה הציונית.

באותה תקופה כבר החל להתנוצץ הרעיון של הקמת מפלגה חרדית, ואולם מבט מעמיק ילמד שהרב צירלסון היה ממבשריו הראשונים. עיון בכתביו שנשכחו מעלה זווית מקורית ומרתקת על היחס שבין הציבור החרדי והרעיון הציוני. סיפור היסטורי שעדיין רלוונטי גם בימים אלו.

מאוקראינה לקישינב

הגאון רבי יהודה לייב צירלסון נולד בשנת תר"כ (1860) בעיירה קוזלץ

שבמחוז צ'רניגוב באוקראינה, לאביו הגאון רבי משה חיים, שהיה רב המקום. בגיל עשרים נתמנה לרב בעיר פרילוקי, שם כיהן כשלושים שנה. באותה תקופה עסק בהרבצת תורה ובכתיבת תשובות הלכתיות, ונכנס גם לזירה הציבורית. הוא היה דובר שפות רבות ונדע כאחד הדוברים הרהוטים של היהדות החרדית. הוא פרסם מאמרים רבים בכתבי עת כמו 'הפלס' ו'המודיע', וכן ב'המליץ' וב'הצפירה'.

בשנת תרס"ח (1908) התמנה לרב העיר קישינב שבחבל בסרביה (כיום מולדובה) ולראש הישיבה שם. באותה התקופה פרסם את שו"ת 'עצי הלבנון', ומעורבותו הציבורית גדלה. בשנת תרע"א (1911) יזם עצומה שבה תקף את האנטישמיות שהתגלתה בפרשת מנדל בייליס ברוסיה, ועליה חתמו 300 רבנים. באותה שנה קיבל אזרחות כבוד מטעם רוסיה, ושנה לאחר מכן היה ממייסדי תנועת 'אגודת ישראל' בקטוביץ. שימש בהמשך חבר מועצת גדולי התורה ועמד בראש הכנסיה הגדולה הראשונה והשנייה.

כאשר סופחה בסרביה לרומניה התמנה הרב צירלסון לנציגה של 'אגודת ישראל' בפרלמנט, שם פעל להגנה על השחיטה ולביטול גזרות אנטישמיות. לאחר שנאומיו לא פורסמו בכתב העת של הפרלמנט בגלל לחציהם של צירים אנטישמיים, התפטר במחאה. הוא נשאר ברבנות קישינב עד שנת תש"א (1941), אז נהרג בהפצצה במהלך פלישת הנאצים למדינה.

הרב צירלסון פעל גם לחזק את היישוב היהודי בארץ ישראל. באותם ימים טרם נצבעה העלייה לארץ ישראל בגוון המדיני של הציונות. בעיני הרב צירלסון הייתה העלייה בראש ובראשונה דרך לקיים את המצוות התלויות בארץ, והתמיכה שלו בה התבססה על דעותיהם של גדולי התורה שעודדו עלייה לארץ בטרם נהפכה הציונות לתנועה מדינית.

בשנת תרנ"א (1891) הוא כתב מאמר ב'המליץ' בנושא פולמוס אתרוגי קורפו. אחד מטיעונו לאסור את האתרוגים היה הפגיעה בחקלאי ארץ ישראל והתמיכה בשונאי היהודים מיוון. חמש שנים לאחר מכן, בשנת תרנ"ו (1896), הוא כתב מאמר חריף נוסף ב'המליץ' שבו התפלמס שוב בנושא אתרוגי קורפו. באותו מאמר הוא גם תובע קרדיט לרעיון החדש של שיבת ציון. הרב צירלסון ראה לנכון להזכיר שהראשונים שהתעוררו בנושא העלייה לארץ ישראל היו תלמידי חכמים כמו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל.

עם זאת, הוא גם פקח עין על הכיוון

26.14x25.61	4/7	עמוד 35	משפחה - השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582742-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הקוץ שבקץ :

לאורם נלך. מרן
החפץ חיים
ז'ע"א נכנס
לכנסייה הגדולה
של 'אגודת
ישראל' בוועה

שהציונות התחילה ללכת באותה העת -
עת הפכה מתופעה דתית לתנועה לאומית
המעבר הזה הטריד את מנוחתו של הרב
צירלסון טרדה כפולה ומכופלת. הוא
חשש לא רק מכך שהיהדות החילונית
תתבע לעצמה את המפעל של יישוב
הארץ ותצבע אותו בגווניה הלאומיים -
חילוניים - אלא גם שהרגשות הדתיים
שהנחו את 'חובבי ציון' בשנותיה
הראשונות יתערבבו עם המפעל החילוני
החדש.

ציונות השרירים

בקיץ תרנ"ז (1897) התקיים בבזאל
הקונגרס הציוני הראשון, שכינס מאות
צירים מתנועות 'חובבי ציון' המזרות
באירופה למקום אחד. זה היה מפגן כוח
מרשים לתנועה הפופולרית החדשה,
שבאותו הזמן ספגה לא מעט לעג
מהאליטות המשכילות של יהדות מערב
אירופה - אבל גם סימן מדאיג עבור מי
שקיווה שהלאומיות היהודית המתחדשת
תונהג על ידי אנשים יראי שמים
ותלמידי חכמים.

יו"ר הקונגרס היה לא אחר מהעיתונאי
והמשפטן ההונגרי לשעבר תאודור הרצל,
שכעת צוין בשמו העברי - בנימין זאב.
הרצל, שפעל ללא לאות לקדם את הרעיון
הציוני, היה בדיוק הסמל של התמורות
שעברו על התנועה: סבו של הרצל מצד
אביו היה שמש בבית הכנסת הספרדי
בעיר זמלין. באותה העת כיהן בעיר הגאון
רבי יהודה שלמה אלקלעי, שנחשב לאחד
ממבשרי ציון. אבל הרצל הנכד גדל בבית
רחוק מהיהדות כרחוק מזרח ממערב.
הציונות החזירה אותו אל היהדות, אך זו
לא הייתה היהדות של סבו.

הנאום של הרצל עסק בבעיית היהודים
ובצורך לכרוך אותה ברעיון של שיבת
ציון כפתרון. הוא דיבר על היהודים
כאומה ועל ציון כארץ היהודים, אך לא
היה בדבריו שום אזכור לתורה, למצוות
או לשם שמיים. מה שהוא כן טרח לציין
היה שתנועת חובבי ציון, שבה היו חברים
חילונים ומשכילים וגם דתיים, היא
ההוכחה לכך ש"היהודים הם עם" - וזה
היה הישגה הגדול ביותר.

"כבר הצליחה הציונות להגשים דבר
מופלא, שנחשב לפני כן כבלתי אפשרי:
הקשר ההדוק בין היסודות המודרניים
ביותר של היהדות עם השמרניים
ביותר... בלא שיצטרך אחד משני הצדדים
לעשות ויתורים שלא לכבודו ולהקריב
קרבת נפשיים. הרי זו ראייה נוספת לכך,
אם הייתה דרושה עוד ראייה, לעובדה

יהדות
השרירים.
מקס נרדא

"ובכן אין לערוב
המושגים. הציונות הצרופה
יכולה להתקיים בלב ציוני
אמתי גם בבלי היותה תלויה
במחשבת מוחו של אודות
הגאולה, בהיותן באמת
שני עניינים נפרדים"

עם ככל
העמים.
הקונגרס
הציוני

26.01x25.43	5/7	עמוד 36	משפחה-השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582744-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הקוץ שבקץ :

6 "אגודת ישראל" 6
רעליגיעזער איד!

אלע וועלטס-נאונים און גרויסע צדיקים פאדערן אז דאס רעליגיעזע אידנטום זאל זיך שטארק אינטערעסירן מיט די קהלה-וואלן.

פרעג זיך נאך, וואס זיי האבן געזאגט אויף דער ערשטער און צווייטער, כנסיה הגדולה וואו

6 6

אונזער רבי-הכולל רייז צירלסאהן שליט"א
 איז געווען פארזיצער
 וועסמו הערן, אז א רעליגיעזער איד דארף שטימען פארן **6**
 אגודת ישראל צעמל נומער **6**
 געדענק-זשע און טנה דעם רצון פון דייע צדיקים.
 נאונים און חכמים, צווישן וועלכע עס
 פיגורירט אויך אונזער ליבער
 רב הכולל **רייז צירלסאהן שליט"א**
 און גיב אפ דיין שטימע פארן נומער **6**

הצביעו לרב שלנו: כרזת בחירות הקוראת לציבור הדתי להצביע עבור הרב צירלסון

שהיהודים הם עם. ליכוד כזה לא ייתכן אלא על הרקע של אומה".
 לאחדות הזאת היה גם קאץ'. אם יהודים שחלוקים כל כך בהשקפותיהם הדתיות יכולים להתאחד סביב רעיון אחד, מדוע שהרעיון לא יהיה הציר המרכזי שסביבו תיסוב היהדות? האם לזה כיוון הרצל כאשר אמר: "הציונות היא שיבה אל היהדות, עוד לפני השיבה אל ארץ היהודים"? או שאולי השיבה אל היהדות תהיה גם הזדמנות לתחייה מחודשת של הדת אצל מי שהתרחק ממנה בדורות האחרונים?
 מקס נורדאו, הנואם הבא, העניק אלא תשובה על השאלה. נורדאו תיאר את מצב היהודים בגלות כמצב של ניוון פיזי ונפשי שנגרם מחיים של דיכוי, ניתוק מעבודה יצרנית ותלות באחרים. תחיית האומה, הוא טען, לא תתבטא רק בהשגת טריטוריה, אלא גם ביצירת טיפוס יהודי חדש - 'יהדות השרירים': יהודי חזק, עצמאי, יצרני ובריא בגופו ובנפשו. זאת כבר הייתה מנגינה אחרת לגמרי - ולא כולם אהבו אותה.

אולטימטום רבני

למרות החששות בחר הרב צירלסון להשתתף באספת ורשה שהתקיימה בשנה העוקבת. מדובר היה באספה מקדימה של ציוני רוסיה לקראת הקונגרס הציוני השני, והרב צירלסון היה אחד הנואמים באספה. כעת כבר היה ברור שהציונות לא תעסוק רק בפן של תמיכה כלכלית בהתיישבות ובהיבטים המדיניים שלה, אלא גם תשאף להשפיע על חינוך הנוער היהודי.

עבור הרב צירלסון זאת הייתה הזדמנות אחרונה לראות אם כנים דבריהם של הציונים ואם הרצון שלהם למצוא מענה על שאלת היהודים לא יבוא על חשבונה של תשובת היהדות. אל הרב צירלסון הצטרף הגאון רבי אליהו עקיבא רבינוביץ, אחיינו של האדר"ת, שהיה רבן של כמה עיירות בפולטובה.

שניהם היו במקור תומכים ידועים של תנועת חובבי ציון ושניהם התחילו לקבל רגליים קרות כאשר ראו את השינויים המתחוללים בתנועה. המטרה שלשמה הגיעו לוועידה הייתה אחת: לשכנע את ראשי התנועה לוותר על תוכנית ההעשרה התרבותית (הפרוגרמה הקולטורית) שתוכננה להטמיע ערכים מערביים-חילוניים בחינוך הציוני, או לפחות למנות ועדת רבנים שתפקח על תכניה.

בנאמו של הרב צירלסון הוא הציע אולטימטום: היהדות הנאמנה תוכל להשתתף בפעולות התנועה הציונית רק

תנועה משלנו. כ"ק האדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זע"א

19.07x25.86	6/7	37	עמוד	מספחה - השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582743-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

הקוץ שבקץ :

איר נסתר
יחד? מר
החזון איש
זי"א

**"עם כל השמחה שנשמח
על משכה בסגולתה לגבולנו
בנים שהתרחקו ממנו
בורע נטויה קדימה - אי
אפשר בכל זאת לבלתי
הכיר עצמותה, שבאמת
נה רק מלאכותית"**

אם תובטח אוטונומיה לחינוך התורני. כאשר הדרישה לא התקבלה, החליטו שני הרבנים לפרוש ממנה ולפעול למען היישוב היהודי בארץ ישראל מחוצה לה. הרב רבינוביץ' והרב צירלסון החלו לפרסם מאמרים ביקורתיים כנגד התנועה הציונית ב'המליץ'. במאמר מכונן שפרסם הרב צירלסון באותה שנה תחת הכותרת 'הקוץ שבקץ' הוא ביקש לא לשלול את התנועה הציונית, אלא להזהיר מפני הניסיון לראות אותה כ'אתחלתא דגאולה':

"ובכן אין לעררב המושגים. הציונות הצרופה יכולה להתקיים בלב ציוני אמתי גם בבלי היותה תלויה במחשבת מוחו על אודות הגאולה, בהיותן באמת שני עניינים נפרדים: הגאולה היא מהדברים שפסה עתיק יומין, והציונות - מהנגלות לנו". הרב צירלסון הזהיר שהתנועה הציונית אינה התחלתה של שיבה ליהדות כמו שאפשר היה להבין בטעות בדברי הרצל. היא מבוססת על לאומיות חילונית, שהיא אולי לא דבר פסול כשלעצמו, לדבריו - אבל היא יצור זר ומלאכותי ליהדות. הלאומיות החילונית היא תופעה חדשה ואופנתית אומנם, אך מסוכן לכרוך תופעות אופנתיות חולפות בתורה הנצחית:

"בשנים האחרונות, אמנם, תתנוסס כאבן חן הלאומיות החדשה, שאיננה משובצת במשבצת הדת. אולם, עם כל הכבוד שנרחוש להמתקשטים בה, ועם כל השמחה שנשמח על משכה בסגולתה לגבולנו בנים שהתרחקו ממנו בזרוע נטויה קדימה - אי אפשר בכל זאת לבלתי הכיר עצמותה, שבאמת הנה רק מלאכותית, המורכבת משני יסודות: מהרוח הלאומי המנשב כעת במלוא אירופה שחדר אל קרבנו בתור שאיפה תרבותית; ומהמכה הגדולה והנאמנה שהוכינו בית מאהבינו".

כך, הוא אומנם ראה בציונות כלי שדרכו היה אפשר לקרב יהודים מתבוללים חזרה אל חיק היהדות ולהרבות אחדות בעם ישראל. במעלותיה של הציונות הוא ציין: "ועל הכול - התאחדות כל מפלגותינו, הרחוקות מאוד אישה מרעותה, במרכז שאיפה אחת כללית, אשר רב טוב צפון בזה לבית ישראל".

אבל עם זאת הזהיר מהנטייה של אנשי ה'מזרחי', שאיתם התפלמס, לקדש את אותה יצירת חולין מלאכותית ולתת לה נופך תורני. בעולמם של עובדי השם, הסביר, יש חלוקה ברורה בין מצוות לבין השתדלות: הקבוצה הראשונה נצחית ובלתי משתנה, בעוד השנייה תלויה בצורכי השעה. הציונות, טען, נמנית עם הקבוצה השנייה; היא דומה לאדם שניגש לרופא במטרה למצוא מזור לחוליו - מה

שלא פוטר אותו מלשוב בתשובה. אבוי למי שיערב בין השתיים:

"כי כשם שבדרשנו ברופאים ובסחרנו אל ארץ רבה לא נתנגד במעשינו אלה למה שנתפלל על הרפואה והכלכלה, אשר השפעתן ניחס לד' לבדו; יען שגם בהתעסקנו בכל אלה נאמין כי שווא תשועת אדם, ורק המנהיג הכללי יכונן מעשי ידיו".

הניסיון להשתמש בציונות כדרך להטמיע ערכים הוא מסוכן: השתדלות צריכה להיות פרגמטית ביסודה, ולכן הוא תוקף את הרבנים הציונים שיצאו כנגד כל מי שהעז להשמיע ביקורת על הציונות. לו הייתה הציונות מצווה דתית היה הדבר לגיטימי; אלא מכיוון שבהשתדלות עסקינה, השיח צריך להתנהל בצורה עניינית ופתוחה, ו"לא יוכל לסבול בקרבו שום אינקוויזיציה, לו גם תהיה אינקוויזיציה ליברלית על פי המידה הפאריזית היותר אחרונה!"

באותו מאמר הזהיר הרב צירלסון גם מההשלכות הפוליטיות של התבססות על הרעיון הציוני החילוני. הקשר של העם היהודי לארצו הנובע מחיבורו לתורה הוא קשר בל ינתק - בעוד הלאומיות היא רעיון חדש, אופנה חולפת. כיום היא נראית כבסיס הגליטימי לדרישות הפוליטיות של העם היהודי ואילו מחר היא תזנח והציונות תהפוך לתופעה שתגונה מעל כל במה בין לאומית והגליטימציה של הלאומיות היהודית תישלל:

"לפני זה, לא ייתכן אפוא להמיר הלאומיות הישנה בהחדשה, בעת שהראשונה דשנה ורעננה ואינה זקוקה לכל סמי מרפא והשנייה דומה גם בעודה בחיתוליה לחולה מסוכן שנס ליחו... כי לייסד מדינה יהודית על יסוד הלאומיות המלאכותית היינו כמו לייסדה על אבני בוחו: יבוא נא היום לאירופה, שאיזה אידיאל מגוהך חדש יירש בקרבה את מקום לאומיותה ואנטישמיותה, אז - תתעופף ותתבטל במציאות גם לאומיותנו המלאכותית, אחרי התפרד יסודותיה". עשרות שנים לפני הקמת האו"ם חזה הרב צירלסון כמעט במדויק את האתגרים שאיתם עתידה מדינת ישראל להתמודד בזירה הבין לאומית.

פולמוס ב'הפלס'

המאמר של הרב צירלסון גרר, כפי שהיה אפשר לצפות, תגובות חריפות מאנשי ה'מזרחי'. הרב צירלסון והרב רבינוביץ' המשיכו להתפלמס איתם בסדרת מאמרים והביעו עמדות ביקורתיות יותר כלפי

30.18x37.81	7/7	עמוד 38	משפחה - השבועון לבית היהודי	21/04/2026	97582753-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

הקוץ שבקץ :

הציונות. הם לא שללו את הלאומיות כשלעצמה, אלא את הניסיון המסוכן לערב אותה עם הדת מחד גיסא או להחליף אותה, חלילה, מאידך גיסא. שלוש שנים לאחר מכן החליט הרב רבינוביץ' לייסד כתב עת חרדי משלו בשם הפלס. הרב צירלסון פרסם בו מאמר מכוון נוסף בשם שתי תרופות. כמו במאמר ב'המליץ', גם כאן עשה הרב צירלסון אנלוגיה מעולם הרפואה. כמו שהגוף מאופיין במערכת חיסונית שצריכה להילחם בחיידקים המיקרוסקופיים שחודרים אליו עם כל נשימה ונשימה, כך גם לאומה היהודית יש מערכת חיסונית שנועדה לרפא אותה מחולייה. למערכת החיסונית הזאת יש שם - קוראים לה התורה הקדושה.

המאמר הזה כבר מגלה טון ביקורתי הרבה יותר כלפי הציונות. בשלב הזה הרב צירלסון כבר לא ראה בציונות רופא מקצועי בלבד שמבקש לטפל במחלות הגוף באמצעות ההשתדלות המותרת - אלא רופאי אליל, תנועה תרבותית ששואפת ליצור יהדות חדשה. הוא מצטט דמויות מרכזיות בתנועה הציונית שטענו ש"הציונות והקולטורה חד הם", ודיברו על הצורך לחנך מחדש את העם היהודי על פי ערכי הציונות על מנת לרפאו מחוליו - במקום לרפא על פי דרך התורה הקדושה.

הוויכוח הזה לא חדש, טען הרב צירלסון: בכל דור ישנה התמודדות עם 'שתי תרופות' - אלו שמבקשים לרפא את המחלה באמצעות התנגדות לה ואלו שמנסים לחקות אותה. עם הקבוצה הראשונה הוא מנה את נביאי ישראל, חז"ל וגדולי הדור שבכל דור ודור; עם השנייה הוא מנה את נביאי הבעל, הצדוקים וכעת גם המשכילים, הציונים, ואנשי חוכמת ישראל שחושבים לחקור את ההיסטוריה היהודית משל הייתה הלאומיות היהודית תופעה חברתית טבעית, שצמחה בערגות של התרבות המצרית והאשורית, ולא בריאה שמימית, שעליה אומר הנביא: "עם זו יצרת, תהילתי יספרו".

הרב צירלסון, שראה דברים חיוביים רבים בציונות בשנת תרנ"ח (1898), רואה בה בשנת תרס"א (1901) תופעה שיעודה העיקרי הוא עיצוב מחדש של היהדות באמצעות חורבן הדת והכנסת יסודות פסולים לקרבה, חלילה:

"אכן הפתרון הברור והאמתי של קולטורת הציונות הוא... להעמיד את כל אופיה של היהדות רק על סגולת השפה והקורות בלבד בתור יסוד הלאומיות... למען אשר בצאת באמצעי כזה ישראל למרחב,

ארץ אל תכסי דמם. קברו של הגאון ר' יהודה ליב צירלסון היידי שהתגלה לאחרונה

גלעד לזרחות. המבנה המרשים על קברו של הרב צירלסון בקישיב

חזרה ליהדות, לא לשורשים. תיאודור הרצל

בכל דור ישנה התמודדות עם 'שתי תרופות' - אלו שמבקשים לרפא את המחלה באמצעות התנגדות לה ואלו שמנסים לחקות אותה

מתחת הר סיני הכפוי עליו כניגית אלפי שנים, לא תהיינה עוד דתיו שונות מכל עם..."

אותה השתדלות ציונית שבזמנו הייתה נראית לו כהשתדלות ראויה, כעת נדמתה בפניו כתוצר לוואי של גישה כפרנית, של כוחי ועוצם ידי, שביקשה לעקור את יסודות האמונה חלילה מהאומה היהודית: "למען יסגל לו מעתה שאיפה חדשה לגאולה חדשה, לא שעררה אבותינו, אשר לא תכיר כל תקווה אחרת, זולת אותם האמונה והביטחון שעקרתם מאתנו רוח תורתנו; לעשות חיל רק בכוח ועוצם ידו העצמי, בעזרת מחשבותיו ותחבולותיו הדיפלומאטיות לבדן; למען ילבש מעתה כמדו את הגאווה האולימפית עם כל תולדותיה שונות תורתנו; ולמען תבוא ממילא מעתה כשמן בקרבנו אותה ההשקפה הדארווינית שהפכה את תועבת בליעת התקיף את החלש ממנו להכרח וצדק ויושר טבעיים, וששללה כל דין וכל דיין מתנגדים לזה, אשר לאסוננו הצטמצמה היום אצל הציוניות החדשה בהפתגמים הידועים שחרתה על דגלה: "אם אין אני בהשתדלותי ותשועת ימיני העצמיות) לי - מי (באין השגחה עליונה ובאין, ממילא, תקוות אותה הגאולה הניסית, שנחלו אבותינו!) לי? וגם: 'אין לך דבר העומד בפני הרצון (אחרי שהכל בידי אדם חוץ מיראת שמים, שיש להחזירה השמימה!)'. אז יהיה ככל הגויים בית ישראל ואז לא יהיה להות כל דבר עם החיים, כאשר הואיל מחוקק הציונות היא לבשר מראש בספרו 'מדינת היהודים': 'כי נדע לכלא את כהנינו בבית מקדשי ק-ל', דהיינו שהדת תסגר בחוג צר של איזו צרמוניות זמניות בעת הרנה והתפלה בלבד..."

הבעיות הללו, אמר הרב צירלסון, היו בעיות מובנות בציונות, לא כשלים נקודתיים. מהסיבה הזאת הוא תקף את אלו שחשבו שאפשר להשתלב בתנועה הציונית ולהשפיע עליה מבפנים. היהדות הנאמנה והציונות יכולות לפעול ביחד למען אותה מטרה: סיוע לעם היהודי וליישוב היהודי בארץ ישראל אך חס ושלוש, לא באותה מסגרת.

במאמר הזה הציע הרב צירלסון את היסודות ל'תשובת המשקל' לציונות: הקמתו של גוף שיאחד את היהדות הנאמנה ויפעל למענה בהנהגתם של גדולי ומאורי הדור.

אחת עשרה שנה לאחר מכן הוקם הגוף הזה וקיבל את השם המתבקש 'אגודת ישראל'. הגאון רבי יהודה לייב צירלסון היה אחד מייסדיה, התמנה לחבר במועצת גדולי התורה והתבקש לעמוד בראש שתי הכנסיות הגדולות הראשונות.

